

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XV: 2017

Nr 1 (496)

Data odczytu: 04.01.2017 r.

Data wydania: 04.01.2017 r.

=====

1049. spotkanie

Mirosław Pietkiewicz

WILHELM BURZA (1871-1945)

Wwigilię mijających świąt Bożego Narodzenia minęła 145. rocznica urodzin jednego z najbardziej znanych grudziądzkich malarzy. Miejszem jego przyjscia na świat była nieodległa Brodnica, w której to mały Wilhelm wychowywał się w polsko-niemieckiej rodzinie wyznania ewangelickiego. Po ukończeniu szkoły średniej studiował malarstwo prawdopodobnie w Niemczech. Po studiach powrócił na Pomorze by tworzyć polichromie w licznych instytucjach i szkołach. Do Grudziądza przybył około roku 1906 i zamieszkał przy ul. Nonnenstraße 4 (dzisiejsza ul. Klasztorna) w budynku należącym do Otto Jaeschke. Zasiedlił znajdujące się na II piętrze, poddaszowe 3 pokojowe mieszkanie, wraz z atelier, które prawdopodobnie należało do zmarłego w roku 1902 znakomitego malarza Gustava Breuninga, autora m.in. znanych grudziądzkich pejzaży. Właściciel budynku Otto Jaeschke prowadził na parterze sklep z przyborami malarskimi i Wilhelm Burza w witrynach tego sklepu wystawiał swoje prace. Jego obrazy i rysunki pojawiały się także w witrynach wydawnictwa Arnolda Kriedte w nieistniejącej już kamienicy przy zbiegu dzisiejszych ulic – Groblowej i Mickiewicza. W okresie późniejszym przeprowadził się do znajdującego się bezpośrednio bliskości budynku przy ul. Obere Thorner Straße 39/40 – dzisiejsza zachodnia strona Al. 23 Stycznia, naprzeciw wylotu ul. Rybackiej. Zespół znajdujących się tam kamienic został w całości zniszczony w czasie oblężenia Grudziądza w 1945 roku.

W tym okresie wydaje się, że malarstwo ścienne zajmowało ciągle ważną pozycję w twórczości Wilhelma Burzy. Był autorem malowideł w gmachu ówczesnego starostwa powiatowego w nieistniejącym dzisiaj budynku przy ul. Młyńskiej. W okresie późniejszym wykonał polichromie w gmachu Gimnazjum Męskiego im. Bolesława Chrobrego (obecnego I Liceum Ogólnokształcącego) oraz w budynku

Szkoły Powszechnej im. Karola Marcinkowskiego (dzisiaj II Liceum Ogólnokształcące) przy ul. Brackiej – obecnie Marcinkowskiego. Do dnia dzisiejszego zachowała się – w przedsionku tego obiektu – panorama miasta do strony Wisły z perspektywy malarza znajdującego się na płynącym rzeką statku. W tym samym pomieszczeniu artysta zamieścił ciekawą próbę rekonstrukcji panoramy grudziądzkiego zamku i miasta – z okresu średniowiecza – od strony północno-wschodniej.

Techniką malarską którą najczęściej się zajmował Wilhelm Burza była jednak akwarela. Tej techniki używał nader chętnie, głównie tworząc pejzaże i panoramy. Dość często współcześni mu zaliczali go do grona „Landschaftsmaler”, czyli pejżystów. Sporadycznie malował portrety oraz scenki rodzajowe. Oprócz akwareli uprawiał malarstwo olejne i rysunek. Zaliczał się do nurtu naturalistów tworzących w II połowie 19 wieku. Naturaliści pokrewni byli realistom z tym, że przedstawiali sytuacje i przyrodę w ich ściśle rzeczywistych kształtach. Ich prace charakteryzowały się dokładnym portretowaniem natury z zachowaniem detali i kolorystyki. Te elementy są widoczne w wielu pracach Burzy. W obrazach przeważały wspomniane już pejzaże, których bogactwa form w Grudziądzu i okolicach nie brakuje. Często przedstawianym motywem we wszystkich okresach jego twórczości była Góra Zamkowa. Na uwagę zwraca w tych pracach eksponowanie pór roku u tego artysty, zwłaszcza śnieżnych zim pokrywających białym całunem nadwiślańskie wzgórza i zabytkowe budowle.

Wilhelm Burza po powrocie Grudziądza do Polski w roku 1920 pozostał w mieście. Mieszkał nadal w tym samym budynku przy ul. Górno Toruńskiej – zmienionej w roku 1925 na ulicę 3 Maja. Na początku lat trzydziestych na skutek zmiany systemu numeracji ulic, kamienica oznaczona została numerem 7/9. W roku 1921 otrzymał posadę nauczyciela rysunku w Państwowym Gimnazjum Żeńskim, gdzie pracował do roku 1927. W tym też okresie w sposób równoległy – od 1 września 1922 roku – uczył tego przedmiotu w Niemieckim Gimnazjum Koedukacyjnym tzw. Goetheschule. Pracę w tym ostatnim zakończył 30 sierpnia 1931 roku, przechodząc na emeryturę.

Artysta był czynnym uczestnikiem życia kulturalnego i społecznego Grudziądza. Brał udział w „Wystawie Sztuki” zorganizowanej od maja do czerwca 1936 roku. Na której eksponowano 106 prac miejscowych malarzy i grafików. Swoje prace wystawiali m.in. Brunon Franowski, Adolf Hendler, Jacek Sobieray, Franciszek Szymański i Julian Zelek. Wilhelm Burza zaprezentował zwiedzającym następujące prace: „Noc sylwestrowa na Klimku”, „Studium głowy kobiecej”, „Wioślarz”, „Spichlerze w Grudziądzu” i „Z Mławy”. Wilhelm Burza przez cały okres lat 30. XX w. przebywał w Grudziądzu. Także po wybuchu II Wojny Światowej z miasta nie wyjechał. Ciężko zachorował pod koniec roku 1944 i został przewieziony do jednego z gdańskich szpitali. Tam też zmarł w lutym 1945 roku. Miejsca jego ostatniego spoczynku nie udało się ustalić. Nie zdołano też odnaleźć żadnej fotografii indywidualnej przedstawiającej Wilhelma Burzę. Natomiast został uwieczniony na zbiorowej fotografii przedstawiającej członków męskiego chóru „Liedertafel Grau-

denz”, działającego w mieście od 25 października 1862 roku. Fotografia ta została wykonana w roku 1912 została z okazji 50. rocznicy działania tego chóru. Wprawdzie w spisach członków chóru Burza nie figurował, natomiast z pewnością udzielał mu wsparcia. Prawdopodobnie poprzez bliskich mu członków tego związku śpiewaczego – Otto Jaeschke i Arnolda Kriedte – był blisko z tym chórem związany.

Obecnie prace Wilhelma Burzy są bardzo rozproszone. Pewna ich część – 11 obrazów – znajduje się w zbiorach grudziądzkiego Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi. Prawdopodobnie najwięcej obrazów tego artysty znajduje się na terytorium Niemiec. Duże kolekcje prac posiadają muzea i archiwa w Warendorfie i Düsseldorfie oraz osoby prywatne. W Polsce pozostało trochę jego dzieł w posiadaniu kolekcjonerów indywidualnych.

Pod numerem 8 Wilhelm Burza. Wg ustaleń śp. Jürgena Rittera, byłego rzecznika Goetheschule Gemeinschaft Graudenz. Ze zbiorów Muzeum im. ks. dr. Wł. Łęgi w Grudziądzu.

Gesangverein Liedertafel Graudenz
(Związek Śpiewaczy Tablica Pieśni Grudziądz).

Wilhelm Burza stoi w trzecim rzędzie od dołu obok sztandaru po prawej stronie (strzałka).
Pocztówka ze zbiorów Z. Zawadzkiego.

Wilhelm Burza.
Ze zbiorów Z. Zawadzkiego.

BIBLIOGRAFIA :

1. Słownik Biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego / pod. red. Stanisława Gierszewskiego, T. 1, A – F, Gdańsk 1992.
2. Stanisław Poręba, Wilhelm Burza 1871-1945 w: Ludzie Dawnego Grudziądza, Gazeta Grudziądzka nr 16/45 z 21.04.1994 r.
3. Liedertafel Graudenz, Ilona Mroczkowska, Kalendarz Grudziądzki 2011.
4. Emilia Markot, Wilhelm Burza 1871-1945, malarz, w: Wpisani w dzieje miasta : znani i mniej znani ludzie Grudziądza na przestrzeni wieków / pod red. W. Sieradzana, W. Pacuski, A. Wajler, Grudziądz 2016.
5. Grudziądz. Widoki Miasta / oprac. Jadwiga Drozdowska, Grudziądz 2001.

**W. Burza, Kościół św. Ducha w Grudziądzu.
Ze zbiorów Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu.**

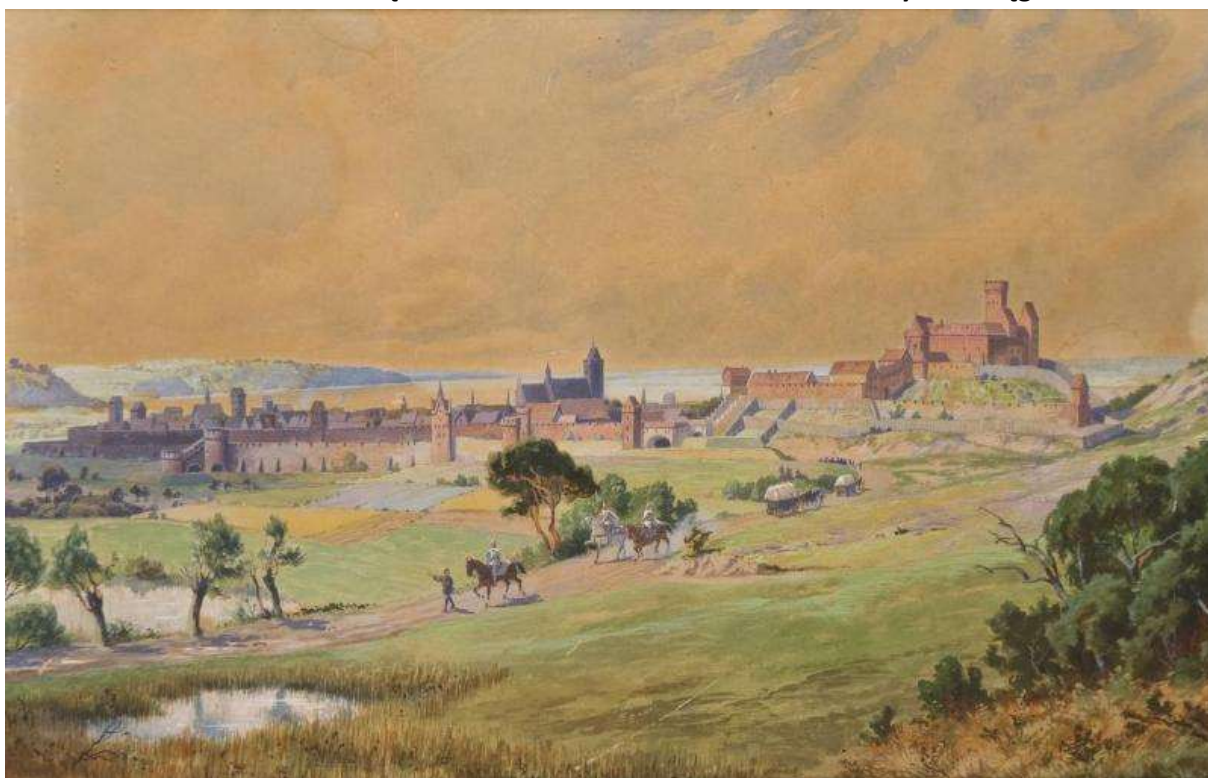
Pałac Opatek w Grudziądzu. Ze zbiorów Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu.

**Kamienica narożna przy Rynku w Grudziądzu.
Ze zbiorów Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu.**

Panorama Grudziądza. Ze zbiorów Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi.

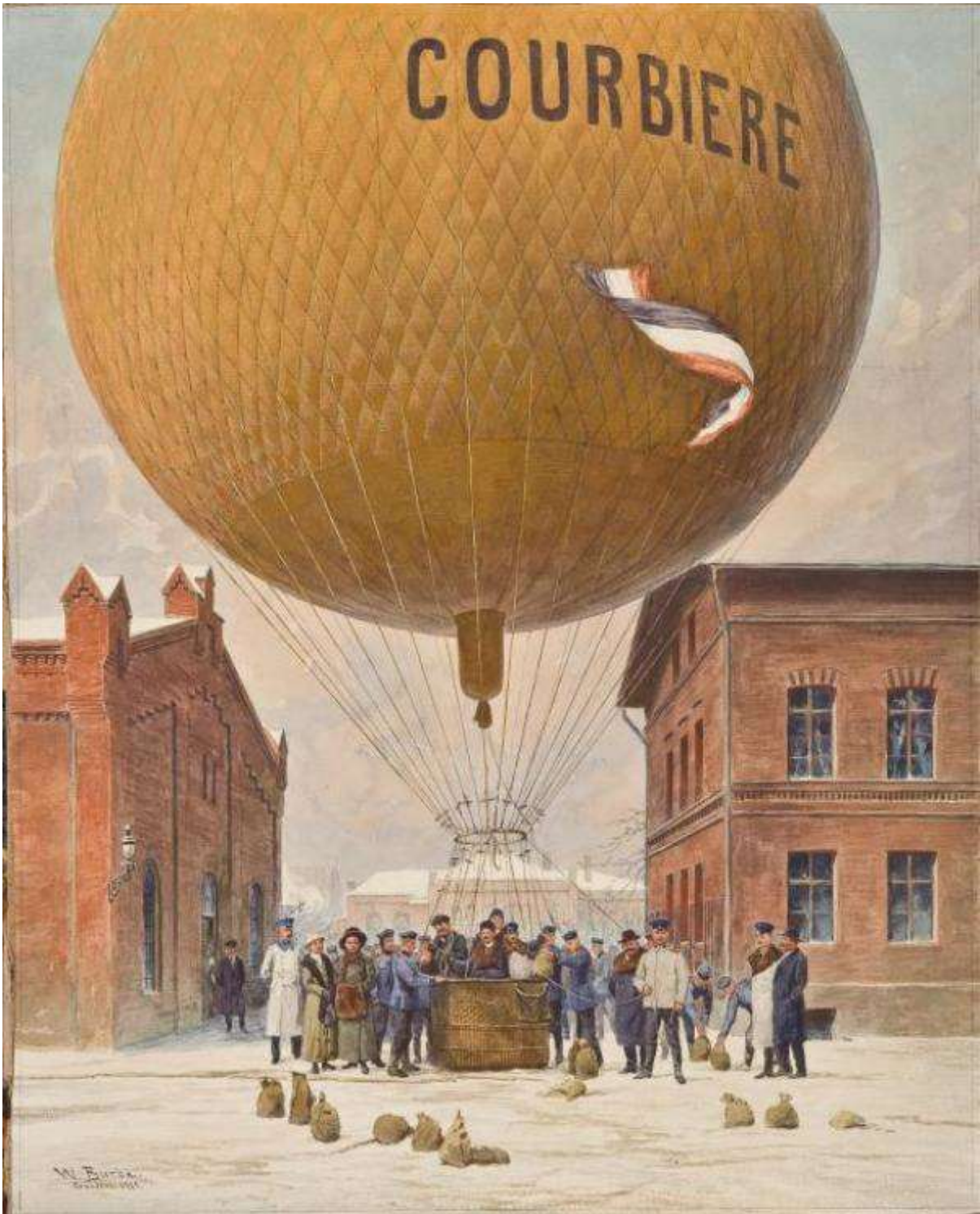
**Panorama Grudziądza z widokiem na zamek XV w.
Zbiory Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu**

**Widok na Górę zamkową i Wisłę.
Ze zbiorów Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu.**

**Widok na Spichrze i Górę Zamkową oraz fragment kamienicy przy Getreidemarkt 24, w której
mieściła się „Keiser-Kaffe”. Zbiory Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu.**

Balon Courbiere.
Zbiory Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądz.

Ulica Bracka (obecnie Marcinkowskiego róg Rybackiej) w Grudziądzu.

Kościół św. Ducha w Grudziądzu.

Widok z Góry Zamkowej.

Pałac Opatek i kościół św. Ducha w Grudziądzu.

Róg ulicy Rybackiej i Marcinkowskiego (dawna Bracka) w Grudziądz. Zbiory prywatne.

Spichrze w Grudziądz zimą.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.